

лише процес відображення, обробки та узагальнення інформації для подальшого користування та застосування.

1. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22.05.97 р. №283/97-ВР.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджений наказом МФУ від 27.04.2000 р. №92.
3. Про внесення змін в наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. №2916: Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. №671.
4. Про внесення змін у типову форму фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. №602.
5. Голов С. Концепции амортизации и их влияние на учет и управление в современных условиях // Бухгалтерский учет и аудит. – 2004. – №8. – С.9-14.
6. Городянская Л. Начисление амортизации в единой системе // Бухгалтерский учет и аудит. – 2006. – №7. – С.37-40.
7. Житный П. Концепция формирования амортизационной политики в условиях рыночной экономики // Бухгалтерский учет и аудит. – 2004. – №3. – С.13-17.
8. Ивахненко С. Классификация программного обеспечения учета и контроля // Бухгалтерский учет и аудит. – 2006. – №7. – С.55-65.
9. Чумаченко М. Ще раз про амортизацію як важливе джерело інвестиційної діяльності підприємства // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – №11. – С.3-7.

Отримано 08.07.2007

УДК 338.45 : 69 : 330.142.2 : 330.32

К.А.МАМОНОВ, канд. екон. наук, Р.С.ГРИВА

Харківська національна академія міського господарства

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглядаються підходи використання методів економічного аналізу на підприємствах міського господарства. Запропонована функціональна модель взаємозв'язку рівня собівартості та економічних факторів. Встановлена кількісна характеристика впливу факторів на рівень собівартості. Запропоновано управлінські дії щодо зниження собівартості продукції як одного з основних факторів результативності діяльності підприємств міського господарства.

На сучасному етапі економічних перетворень підприємства міського господарства стикаються з проблемами розвитку. Це проявляється у відсутності необхідних фінансових ресурсів, виробничого потенціалу та сучасних технологічних систем і т.п. Особливого значення набуває нерозробленість відповідного управлінського механізму, який створював передумови сталого розвитку підприємств міського господарства.

Слід зазначити, що в системі управління підприємством собівартість відіграє важливе значення. Ця економічна категорія здійснює вплив на фінансову результативність суб'єктів підприємницької діяль-

ності, на безперервність виробничого процесу, на інвестиційний процес і т.п. Тому в цих умовах розробка заходів щодо оптимізації управління собівартістю є важливим завданням в аспекті розвитку підприємств міського господарства.

Для вирішення цих завдань інструментарієм можуть виступати методи і моделі економічного аналізу. За їх допомогою встановлюється траєкторія руху економічних показників, їх зміни, кількісні характеристики впливу, розробляються заходи щодо оптимізації управління цими економічними показниками. Ці підходи широко висвітлені у наукових працях, що формують методологічну основу і практичний полігон їх використання [1-9].

Розробка заходів щодо оптимізації управління собівартістю продукції на підприємствах міського господарства проводиться за такими напрямками:

1. Розробляється функціональна модель залежності економічних показників.
2. Оцінюється траєкторія зміни показників моделі.
3. Визначається вплив економічних факторів на результуючий показник на основі методів економічного аналізу.
4. Економічно інтерпретуються отримані результати.
5. Розробляються заходи щодо оптимізації управління собівартістю.

На першому етапі запропонована функціональна модель, яка характеризує взаємозв'язок рівня собівартості продукції (С/ЧД) з такими економічними факторами: показник, що характеризує суму витрат, яка необхідна для отримання необхідного капіталу (С/К); капіталомісткість чистого прибутку (К/ЧП); рентабельність чистого доходу (ЧП/ЧД). Таким чином функціональна модель має вигляд:

$$\frac{C}{ЧД} = \frac{C}{K} \times \frac{K}{ЧП} \times \frac{ЧП}{ЧД}, \quad (1)$$

де C – собівартість продукції, тис. грн.; $ЧД$ – чистий дохід, тис. грн.; K – капітал будівельного підприємства, тис. грн.; $ЧП$ – чистий прибуток, тис. грн.

На підприємстві міського господарства траєкторія зміни економічних показників, які визначені в моделі, представлена в табл.1.

Як показав аналіз траєкторія руху економічних показників моделі має наступні тенденції:

- рівень доходу за три роки зріс більше ніж у два рази. Проте в 2005 р. порівняно з 2004 р. скоротився на 0,2%;
- співвідношення собівартості продукції й капіталу протягом всього дослідженого періоду скорочувалось. Якщо в 2004 р. цей показник

- складав 7,7 тис.грн./тис. грн., то в 2006 р. – 6,1 тис.грн./тис.грн.;
- капіталомісткість чистого прибутку скорочувалась, а в 2006 р. базовий індекс мав від’ємне значення;
 - рентабельність чистого доходу за три роки дослідження скоротилась майже в 5,5 разів.

Таблиця 1 – Показники моделі (1)

Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	Базовий індекс	Відносний індекс
$\frac{C}{ЧД}$	0,967	0,965	2,089	2,16	0,998
$\frac{C}{K}$	7,678	6,381	6,134	0,961	0,8311
$\frac{K}{ЧП}$	75,863	64,663	-26,61	-0,411	0,8524
$\frac{ЧП}{ЧД}$	0,00166	0,00234	-0,0128	-5,47	1,4096

Визначення впливу економічних факторів на рівень собівартості продукції здійснюється шляхом використання логарифмічного методу. Сутність цього методу полягає в тому, що зміна результуючого показника логарифмічно-пропорційно розкладається по факторам. У загальному вигляді його можна записати формулою [10]

$$\Delta y = \Delta y \frac{\lg i_i}{\lg i_y}, \quad (2)$$

Δy – зміна результуючого показника; $\lg i_i$ – логарифм індексу i -го фактору; $\lg i_y$ – логарифм індексу результуючого показника.

Використовуючи представлений інструментарій і кількісні значення економічних показників оцінимо міру впливу факторів на рівень собівартості продукції. В табл.2 наведено розрахунок логарифмів індексів змінних в 2005 р. порівняно з 2004 р.

Розрахунок логарифмів індексів змінних в 2006 р. порівняно з 2005 р. наведено в табл.3.

Підставивши значення, розраховані в табл.2, 3, в модель (1), отримаємо кількісну міру впливу економічних факторів на рівень собівартості продукції.

Таблица 2 – Розрахунок логарифмів індексів змінних в 2005 р. порівняно з 2004 р.

Показники	2005 р.	2004 р.	i_i	$\lg i_i$
$\frac{C}{\text{ЧД}}$	0,965	0,967	0,998	-0,000614
$\frac{C}{K}$	6,381	7,678	0,8311	-0,08035
$\frac{K}{\text{ЧП}}$	64,663	75,863	0,8524	-0,06936
$\frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}$	0,00234	0,00166	1,4096	0,149096

Таблица 3

Показники	2006 р.	2005 р.	i_i	$\lg i_i$
$\frac{C}{\text{ЧД}}$	2,089	0,965	2,16	0,335458
$\frac{C}{K}$	6,134	6,381	0,961	-0,01728
$\frac{K}{\text{ЧП}}$	-26,61	64,663	0,411	-0,38616
$\frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}$	-0,0128	0,00234	-5,47	0,737987

У 2005 р. порівняно з 2004 р. рівень собівартості продукції скоротився на 0,002 тис.грн./тис.грн. Це скорочення розподіляється між факторами моделі наступним чином:

- скорочення $\frac{C}{K}$ на 1,297 тис.грн./тис.грн.:

$$\Delta \frac{C}{\text{ЧД}_{\frac{C}{K}}} = -0,002 \frac{-0,08035}{-0,000614} = -0,262 \text{ тис.грн./тис.грн.};$$

- скорочення $\frac{K}{\text{ЧП}}$ в 1,2 раза:

$$\Delta \frac{C}{\text{ЧД}_{\frac{K}{\text{ЧП}}}} = -0,002 \frac{-0,06936}{-0,000614} = -0,226 \text{ тис.грн./тис.грн.};$$

- зростання $\frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}$ в 1,4 раза:

$$\Delta \frac{C}{\text{ЧД} \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}} = -0,002 \frac{0,149096}{-0,000614} = 0,486 \text{ тис.грн./тис.грн.}$$

У 2006 р. порівняно з 2005 р. на дослідженому підприємстві рівень собівартості продукції збільшився на 1,124 тис.грн./тис.грн. Відповідно, це зростання розподіляється між факторами моделі так:

- скорочення $\frac{C}{K}$ в 1,04 раза:

$$\Delta \frac{C}{\text{ЧД} \frac{C}{K}} = 1,124 \times \frac{-0,01728}{0,335458} = -0,058 \text{ тис.грн./тис.грн.};$$

- зниження $\frac{K}{\text{ЧП}}$ в 1,4 раза:

$$\Delta \frac{C}{\text{ЧД} \frac{K}{\text{ЧП}}} = 1,124 \frac{-0,38616}{0,335458} = -1,294 \text{ тис.грн./тис.грн.};$$

- скорочення $\frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}$ на 0,01514 тис.грн./тис.грн.:

$$\Delta \frac{C}{\text{ЧД} \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}} = 1,124 \frac{0,737987}{0,335458} = 2,476 \text{ тис.грн./тис.грн.}$$

У 2005 р. порівняно з 2004 р. скорочення рівня собівартості продукції на дослідженому підприємстві (4-й етап) було обумовлено скороченням показника $\frac{C}{K}$, що призвело до зниження $\frac{C}{\text{ЧД}}$ на

0,262 тис.грн./тис.грн., а також скороченням $\frac{K}{\text{ЧП}}$, що знижувало рівень собівартості на 0,226 тис.грн./тис.грн. Таке скорочення пов'язано з тим, що із зниженням витрат для отримання капіталу, а також із скороченням капіталу для отримання чистого прибутку призводить до зростання і фінансової результативності, і ефективності діяльності дослідженого підприємства. Проте ці показники діють в оборотному напрямку до рівня собівартості продукції. Тобто збільшення відповідних показників призведе до скорочення рівня собівартості продукції.

Слід зазначити, що в цьому періоді зростання рентабельності чистого доходу гальмувало падіння рівня собівартості продукції.

У 2006 р. порівняно з 2005 р. рівень собівартості продукції збіль-

шився. Це було зумовлено значним скороченням рентабельності чистого доходу, що призвело до зниження рівня на 2,47 тис.грн./тис.грн. Навпаки, скорочення двох інших показників гальмувало зростання рівня собівартості продукції.

Таким чином, на основі проведеного економічного аналізу можна запропонувати на підприємстві міського господарства наступних напрямів щодо зниження рівня собівартості продукції:

1. Забезпечити скорочення витрат для формування інвестованого капіталу.
2. Проведення управлінських дій щодо скорочення інвестованого капіталу для отримання відповідного рівня чистого прибутку.
3. Подальше зростання рентабельності чистого доходу.

Кожен з цих напрямів потребує впровадження комплексу управлінських дій:

По першому:

- зростання швидкості доходів підприємства над операційними витратами;
- скорочення неефективних підрозділів підприємства;
- використання основних засобів, які незадіяні в господарській діяльності;
- задача в оренду невикористаних основних засобів і приміщень;
- розробка шляхів впровадження інноваційних технологій щодо прискорення виконання робіт і здійснення послуг;
- контроль за здійсненням всіх операційних витрат;
- зменшення адміністративних витрат;
- скорочення витрат на паливно-мастильні матеріали;
- зменшення матеріальних витрат;
- моніторинг витрат і визначення відхилень на основі моніторингу попередніх періодів;
- жорсткий контроль за додержанням виробничих норм;
- реструктуризація боргів і скорочення інших витрат.

По другому:

- впровадження нових технологій виконання робіт;
- залучення інвестицій у виробничий процес;
- диверсифікація замовників;
- диверсифікація продукції і т.п.

По третьому:

- зростання доходів за рахунок розширення спектру робіт і послуг;
- зростання цін на здійснену роботу і послуги;
- робота з дебіторами;
- зниження енергомісткості реалізованої продукції, робіт, послуг за

- рахунок використання сучасних технологій;
- систематичний контроль за використанням матеріальних ресурсів і т.п.

- 1.Белоліпецкий В.Г. Финансы фирмы / Под ред. Н.П.Мерзлякова. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 297 с.
- 2.Бернштейн Леопольд А. Анализ финансовой отчетности: Теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 623 с
- 3.Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер с англ. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 799 с.
- 4.Грузинов В.П. и др. Экономика предприятия. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. – 535 с.
- 5.Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 768 с.
- 6.Ковалев В.В. Финансовый анализ. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 512 с.
- 7.Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия: Пер. с франц. / Под ред. Л.П.Белых. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 375 с.
- 8.Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. – 2-ге вид., стер. – К.: Алерта, 2003. – 485 с.
- 9.Хелферт Э. Техника финансового анализа: Пер. с англ. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.
- 10.Доля В.Т. Модели и методы анализа производительности ресурсов предприятия. – Харьков: ХГАГХ, 1997. – 104 с.

Отримано 08.07.2007

УДК 65.011.4

О.М.КОЛОДІЗЄВ, канд. екон. наук, К.М.НУЖНИЙ

Харківський національний економічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На основі проведеного узагальнення й порівняння існуючих підходів до трактування поняття «економічна стійкість підприємства» виділено й досліджено його складові елементи. Такий підхід дав можливість запропонувати у найбільш загальному вигляді визначення категорії «економічна стійкість підприємства», яке може бути використано в контексті комунального підприємства.

В умовах, коли економіка України стала на шлях інтеграції у світовий економічний простір, багато промислових підприємств відчували на собі вплив від розуміння про необхідність впровадження новітніх форм господарювання. Це, у свою чергу, не могло не відобразитися на результатах їхньої діяльності. Так, за офіційними даними Держкомстату України, в 2005 р. частка збиткових промислових підприємств складала 37%; рентабельність операційної діяльності 5,5%; середня питома вага підприємств, які знизили обсяг промислового виробництва за пе-